

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 930.253:373.3(497.434=112.2)"1882/1942"

Prejeto: 6. 11. 2023

Dejavnost Nemškega šolskega društva v šolskem okraju Črnomelj »Schulverein je volk v ovčji obleki.«¹

DUNJA MUŠIČ

univ. dipl. zgodovinarica in prof. nemščine, višja arhivistka
Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto,
Skalickega ulica 1, SI-8000 Novo mesto
e-pošta: dunja.music@zal-lj.si

Izvleček

V prispevku so predstavljeni šolski okoliši na meji nemškega jezikovnega otoka, kjer je na prelomu 19. stoletja svoj vpliv širilo Nemško šolsko društvo. Zaradi nevarnosti širitve nemških osnovnih šol v črnomaljski šolski okraj je na tem področju pomembno obrambno vlogo odigrala slovenska Družba sv. Cirila in Metoda. Bistven preobrat pri zaježitvi uporabe nemškega učnega jezika v šolah je bil dosežen z zakoni po razpadu Avstro-Ogrske. Med pomembnejše arhivske vire pri raziskavi šolske tematike sodijo šolski listi s prilogami iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Enote za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto, ki dopolnjujejo manjkajoče podatke iz objavljene zbirke šolskih listov Slovenskega šolskega muzeja na spletnem portalu Zgodovina Slovenije – Sistory.

Abstract

ACTIVITY OF THE GERMAN SCHOOL ASSOCIATION IN THE ČRNOMELJ
SCHOOL DISTRICT
"SCHULVEREIN IS A WOLF IN SHEEP'S CLOTHING."

The school districts on the German linguistic island's edge, where the German School Association expanded its influence at the turn of the nineteenth century, are presented in this article. The Slovene St. Cyril and Methodius Society played a significant defence role in the Črnomelj school district due to the threat posed by the expansion of German primary schools. Following Austria-Hungary's collapse, rules were passed that marked a critical turning point in the reduction of the use of German as the language of instruction in schools. School censuses with accompanying documents from the Historical Archives Ljubljana, Unit for Dolenjska and Bela krajina Novo mesto, are among the more significant archival sources in the research of school-related topics. These sources supplement the data that is missing from the published collection of school censuses of the Slovenian School Museum on the History of Slovenia online portal, Sistory.

Ključne besede:

šolski listi,
črnomaljski šolski
okraj, nemški
učni jezik, Družba
sv. Cirila in
Metoda, Nemško
šolsko društvo

Key-words:

school census,
Črnomelj school
district, German
language of
instruction, St.
Cyril and
Methodius
Society, German
School
Association

¹ Nemški Schulverein. V: *Slovenski gospodar*, 31. 8. 1882, št. 35, str. 273.

Uvod

Glavnino virov pri raziskovanju širitve Nemškega šolskega društva preko meje nemškega jezikovnega otoka, na področje črnomaljskega šolskega okraja, predstavljajo šolski listi s prilogami, ki so shranjeni v eni arhivski škatli fonda Okrajno glavarstvo Črnomelj. Fond sicer obsega le štiri arhivske škatle, saj se ostalo starejše gradivo za to področje ni ohranilo. Podatki iz šolskih listov osnovnih šol šolskega sreza Črnomelj za šolsko leto 1928/1929 nam poleg statističnih informacij o številu učencev prikazujejo tudi stanje o učnem jeziku vse do leta 1942. Bolj izjema kot pravilo je ohranjenost fotografij šol, medtem ko so v večini pol shranjene priloge z izvlečki iz šolskih kronik. Arhivske vire dopolnjujejo tudi povedni časopisni viri Družbe sv. Cirila in Metoda (*Vestnik in Koledar*) ter časnik *Učiteljski tovariš*, ki je slovenske učitelje obveščal o vseh pomembnih novicah na področju šolstva in učnega jezika.

Šolski listi in Okrajno glavarstvo Črnomelj

Ohranjeni šolski listi obsegajo 35 pol formata A3 in predstavljajo statistični vir o šolah na področju Dravske banovine. Na prvi strani so navedeni geografski podatki (šolski okraj/mesto, vas zaselek oblast/politični okraj/občina), ime in vrsta šole ter tri razpredelnice. Prva razpredelnica predstavlja oddaljenost šole od železniške, ladijske, avtobusne ali poštne postaje ter do oblastnega, okrajnega in občinskega središča. Druga razpredelnica predstavlja kraje z najbližjo šolo in vsebuje tudi podatek o razdalji in kakovosti poti. Tretja razpredelnica hrani podatke o vaseh in zaselkih, iz katerih prihajajo otroci, na narodnostno mešanih območjih je navedena tudi večinska narodnost v kraju oziroma ostale narodnosti v odstotkih, večinska veroizpoved, ostale veroizpovedi v odstotkih ter največja in najmanjša oddaljenost zaselkov od šole. Na drugi strani so izpolnjevali le kronološke podatke o šoli (odprtje ali zaprtje razredov, spremembe imen) in učnem jeziku, podana je tudi razpredelnica o posamezni šolski zgradbi in njeni okolici. Na tretji strani sta večinoma po dve skici šolske stavbe ter šolskega dvorišča in vodnjaka. Zadnja, četrta stran je do polovice izpolnjena s skico šolskega okoliša. Ponekod so navajali tudi imena znanih ljudi, ki so obiskovali posamezno šolo.² Datacija večine šolskih listov, ki jih hrani Enota za Dolenjsko in Belo krajino v Novem mestu, sega v leto 1928 oziroma leto 1929, ponekod podatki segajo do leta 1942. Šolski listi so skupaj s prilogami dostopni tudi v obliki digitalnih arhivskih oziroma oglednih kopij v novomeški čitalnici Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Objavljene zbirke šolskih listov Slovenskega šolskega muzeja najdemo tudi na spletnem portalu Zgodovina Slovenije – Slstory. Ob pregledu teh opazimo, da med njima manjkata šolska lista Osnovne šole Čeplje in Zagozdac, ki sta se, kot kaže trenutna objava arhivskih virov, ohranila le v arhivu Enote za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto.

Šolski listi so v celoti digitalizirani za šole po krajih: Adlešiči, Bojanci, Božakovo (v poli tudi fotografija šole), Čeplje, Črešnjevce, Črnomelj, Dobljče, Dragatuš, Drage, Drašiči, Gradac, Griblje, Laze, Mavrlen, Metlika, Petrova vas, Planina, Podzemelj, Preloka, Radatovići, Radovica, Radenci (poleg fotografije je načrt šole iz leta 1884), Rožni Dol (priložen je tudi tipski projekt šolske zgradbe iz leta 1904), Sela pri Jugorju, Semič, Sinji Vrh, Stara Lipa, Stari trg, Suhor, Štrekljavec (v prilogi so načrti šole iz leta 1884), Talčji Vrh (ohranjena je fotografija šolske zgradbe), Tribuče, Vinica, Vrčice/Rečice, Zagozdac.

² Podrobnejše navedbe obrazcev najdemo tudi v članku Šolski listi – statistični vir o šolah na področju Dravske banovine v Slovenskem šolskem muzeju. V: *Arhivi* 13 (1990), št. 1–2, str. 107–108.

Okrajno glavarstvo Črnomelj³ je bilo eno izmed desetih, ki so jih leta 1849 ustanovili na Kranjskem.⁴ Bilo je upravni oblastni organ na lokalni ravni. Z novo ustavno ureditvijo so se oblikovale tudi nove občine. V okraju Črnomelj je bilo skupno 21 občin: Adlešiči, Butoraj, Čeplje, Črnomelj, Dobljče, Dol, Dolenja Podgora, Griblje, Kot, Loka, Obrh, Petrova vas, Planina, Radenci, Stari trg, Tanča Gora, Taljši Vrh, Tribučje, Vinica, Vinji Vrh in Vrh. Takšna upravna ureditev je ostala vse do prve svetovne vojne. Po njej so leta 1929 okrajno glavarstvo v Črnomlju preimenovali v srez Črnomelj, ki je bil dodeljen Savski banovini.⁵ Z zakonom o nazivu in razdelitvi kraljevine na upravna območja z dne 3. oktobra 1929 je bil okraj Črnomelj dodeljen Savski banovini. Okraj Črnomelj in občina Radatovići sta bila z novo razmejitvijo banovin po ustavi z dne 3. septembra 1931 zopet dodeljena Dravski banovini. Iz dela črnomaljskega okraja in iz občine Radatovići je bil z zakonom z dne 23. aprila 1931 ustanovljen nov okraj Metlika.⁶

Stanje šolstva na Slovenskem v času Avstro-Ogrske

Večnarodnostno Avstro-Ogrsko so zaznamovali pomembnejši premiki na področju razvoja šolstva, učnega jezika in krepitev narodne zavesti. Pomemben korak pri preureditvi šolstva je povzročil temeljni državni Zakon o splošnih pravicah državljanov (1867), ki je v nasprotju s konkordatom v 17. členu določil, da država prevzema vodstvo in nadzor nad vzgojo in izobraževanjem, medtem ko cerkvam ali verskim skupnostim v šoli prepušča nadzor nad verskim poukom. V 19. členu je zagotavljal, da so vsi narodi enakopravni z nedotakljivo pravico ščititi in gojiti svojo narodnost in svoj jezik. Slovenščina se je bolj kot v mestih okrepila na podeželju, kjer so šole postale že popolnoma slovenske. V večjih krajih in mestnih središčih je nemščina, ki je dijakom odpirala pot na gimnazijo in do univerzitetne izobrazbe, ohranjala vlogo prvega deželnega jezika. Slovenščina je bila kot učni jezik v vseh šolah glavno vodilo, še posebej na narodnostno mešanih ozemljih.⁷ Na meji nekdanjega nemškega jezikovnega otoka, kjer so živeli tudi prebivalci nemške narodnosti (Kočevarji),⁸ je na prelomu stoletja vladal izrazit boj za širitev in prevlado nemškega učnega jezika.

Državni zakon o osnovnih šolah z dne 14. maja 1869 je uvedel splošno šolsko obveznost in zahtevo, da se šole ustanovijo tam, kjer je v razdalji ene ure hoje po petletnem povprečju več kot 40 otrok in so od šole oddaljeni več kot 4 km. Šolska obveznost, ki se je začela z dopolnjenim šestim letom starosti, je postala osemletna. Področje šolstva je na Kranjskem urejal zakon iz leta 1870, ki je določal ustanovitev deželnega, okrajnih in krajevnih šolskih svetov.⁹

³ Okrajno glavarstvo Črnomelj je pod različnimi imeni delovalo v štirih različnih državah: Avstro-Ogrska, Kraljevina SHS oziroma Kraljevina Jugoslavija, fašistična Italija, nemška okupacijska oblast vse do kapitulacije nemške oblasti leta 1945. Njegove pristojnosti so bile zelo široke: splošne upravne zadeve, občinske zadeve, žandarmerija, šolstvo, vojaške zadeve, zdravstvo, sociala, agrarne in vodoppravne zadeve, obrt, trgovina, rudarstvo, gozdarstvo, lov, policijske zadeve, ceste in gradnje, davki, društva, volitve idr. Okrajno glavarstvo Črnomelj je bilo pristojno za območje celotne Bele krajine.

⁴ Po letu 1849 so sekcijo Krupa preimenovali v okrajno glavarstvo Črnomelj, ki je imelo sedež v Črnomlju. Sedeža okrajnih gospodstev sta se premaknila s Krupe v Metliko in iz Poljan v Črnomelj.

⁵ Kramarič: *Črnomaljši v slovenskem narodnem prebujanju: od druge polovice 18. stoletja do osamosvojitve Slovenije*, str. 149.

⁶ Krajevni leksikon dravske banovine: https://www.sistory.si/cdn/publikacije/1-1000/762/1937_Krajevni_leksikon_dravske_banovine.pdf (dostop: 15. 9. 2023).

⁷ Okoliš: *Zgodovina šolstva na Slovenskem*, str. 65.

⁸ Kočevarji staroselci so uporabljali kočevarščino, nemški jezik je bil le knjižni jezik.

⁹ *Deželni zakonik in vladni list za kranjsko kronovino* 22 (1870), št. 8, str. 157.

Vprašanje pravice do izobraževanja v domačem jeziku je obravnavalo najvišje državno sodišče z odlokom dne 25. aprila 1877: »Potom ustave je prebivalcem raznojezičnih krajev zajamčena nedotakljiva pravica zahtevati, da se na njihovih ljudskih šolah poučuje tudi v onem jeziku, ki je naroden, v kraju domač in materinski za večino prebivalstva.«¹⁰ Razvejanost osnovnih šol ni bila velika, sredstev občine niso imele, a ker je zakon omogočil ustanavljanje zasebnih šol in vrtcev,¹¹ so svojo priložnost za širitev narodnoobrambnega gibanja in narodnega jezika s pomočjo šol našla tudi društva. Tem je zakon o društvih novembra 1867 omogočil, da so legalno sledili nacionalno-političnim in jezikovnim ciljem. Ključno vlogo v boju za varovanje in širjenje posamezne nacionalne skupnosti so imele osnovne šole.¹² Glede poučevanja v jezikih na javnih ljudskih šolah je c. kr. deželni kranjski šolski svet z razpisom z dne 8. oktobra 1870 naznanil vsem c. kr. okrajnim glavarjem in županu mesta ljubljanskega, da je v ljudski šoli na Kranjskem, razen v šolah na Kočevskem in na Fužinah na Gorenjskem, slovenski učni jezik. »V kolikor bi se v kakšni šoli zraven tega jezika učil tudi nemški jezik kot drugi deželni jezik, ravnati se je po pravilu, da se s poukom v nemščini začne šele po tem, ko začnejo učenci že dobro brati in pisati v maternem jeziku. Namen poučevanja v nemškem jeziku je pripravljati mladino za srednje šole ali pa učiti se tega jezika za dejansko potrebo. Prvo se doseže s tem, da se nemščina uči v četrterazrednih šolah kot obvezen predmet, drugo pa s tem, da se uči, v kolikor nanese potreba ali to žele šolske občine, kot neobvezen predmet (čl. 7. tega razpisa).«¹³

Nemško šolsko društvo (Deutscher Schulverein) v Beli krajini

Na narodnostno mešanih ozemljih je Nemško šolsko društvo (Deutscher Schulverein), ustanovljeno leta 1880 na Dunaju, hitelo s širitvijo mreže nemških šol. »Namen Nemškega prosvetnega združenja je, da v Avstriji v krajih z jezikovno mešanim prebivalstvom, posebno ob nemških jezikovnih mejah in v nemških jezikovnih otokih, podpira ustanavljanje in vzdrževanje nemških šol.«¹⁴ Društvo je financiralo gradnjo novih šol, kjer so imeli tudi svoje knjižnice in prirejali bogat kulturni program. Nemško šolsko društvo je svojo prvo zasebno šolo uredilo leta 1882 na Mavrlenu. Sledile so šole na Kočevskem: na Ovčjaku, v Grčaricah, Svetem potoku, Starem Bregu, Smuki, Škrilju, Verdrengu in na prelomu stoletja še na območju Bele krajine.¹⁵ Nemške šole na robu nemškega jezikovnega otoka (Rodine, Vrčice, Laze pri Črmošnjicah¹⁶) so imenovali tudi Rosegger Schule,¹⁷ saj je Roseggerjev sklad od leta 1909 financiral gradnjo slednjih. Obstajala je že nevarnost, da dobijo nemške šole celo zidanice v Kotu nad Semičem.¹⁸

V šolskih priročnikih (*Popotnikov koledar za slovenske učitelje*)¹⁹ sta bila med leti 1885 in 1897 zabeležena dva učitelja na dveh nemških šolah v črnomaljskem okraju. Za šolo na Planini je za leto 1885 naveden podatek, da je za-

¹⁰ Beg: Manjšinsko, t. j. narodno šolstvo med Slovenci. V: *Učiteljski tovariš*, 5. 9. 1913, št. 36/37, str. 5.

¹¹ Gesetz. V: *Učiteljski tovariš*, 1. 6. 1869, št. 11, Priloga.

¹² Drobesch: Deutscher Schulverein, str. 18.

¹³ Uradno pojasnilo o učnem jeziku v naših ljudskih šolah. V: *Kmetijske in rokodelske novice*, 22. 10. 1884, št. 43, str. 343.

¹⁴ Kundegraber: Die deutsche Sprachinsel Gottschee im 19. Jahrhundert. V: *Etnolog. Nova vrsta* 1=52 (1991), št. 1, str. 108.

¹⁵ Rus: *Nemški Schulverein in Slovenci na Kočevskem*, str. 2–5.

¹⁶ Laze pri Črmošnjicah so sodile v novomeški šolski okoliš.

¹⁷ Peter Rošegger je bil avstrijski pesnik, ki je finančno podpiral Nemško šolsko društvo za ustanovitev šol na narodnostno mešanih ozemljih.

¹⁸ Rus: *Nemški Schulverein in Slovenci na Kočevskem*, str. 7.

¹⁹ Priročniki s področja šolstva: <https://www.sistory.si/11686/menu100?start=0> (dostop: 15. 9. 2023).

časni učitelj Josip Leinert, rojen leta 1815 na Češkem, tam poučeval že od leta 1878. Na zasebni enorazredni ljudski šoli na Mavrlenu je bil učitelj Maks Tomič iz Kočevja na šoli od leta ustanovitve zasebne nemške šole Nemškega šolskega društva (1882). Navedbe števila učencev si sledijo od leta 1887, ko je šola na Planini obiskovalo 123 učencev, leto kasneje 103 učenci, tudi leta 1889 je ostalo število učencev nespremenjeno. V letu 1892 so podatke zapisali podrobneje, in sicer je bilo na Planini 48 dečkov in 42 deklic »godnih« za šolo ter 36 (10 ponavljavcev) dečkov in 26 (13 ponavljavcev) deklic, ki so že obiskovali šolo. Navedeni so tudi podatki o šolskem vrtu. Istega leta je bilo na Mavrlenu v zasebni enorazrednici 27 dečkov in 32 deklic. Leta 1897 je bilo na Planini 49 dečkov (10 ponavljavcev) in 34 deklic (pet ponavljavcev) za šolo »godnih« in 48 dečkov (10 ponavljavcev) in 34 (pet ponavljavcev) deklic. Na šoli je poučeval Franc Maurin med letoma 1893 in 1901. Na zasebni enorazrednici na Mavrlenu je bilo istega leta 29 dečkov (devet ponavljavcev) in 30 deklic (devet ponavljavcev). Takratni učitelj Peter Krauland je prihajal iz Slovenske vasi pri Kočevju. Nemško govoreči Kočevjarji so na začetku 20. stoletja po zapisih Leopolda Podlogarja, kaplana v Črnomlju, med leti 1903 in 1907 živeli na Mavrlenu, Stražnem Vrhu in v Rodinah. Naštel je med 30 in 40 družin, a število naj ne bi presehalo 200 prebivalcev.²⁰

Družba sv. Cirila in Metoda v Beli krajini

Bogate nemške šole so spretno širile svoj vpliv, a se mu je po robu postavila Družba sv. Cirila in Metoda, ustanovljena leta 1885. Na naslovni strani slovenskega časnika *Učiteljski tovariš*²¹ so člani obveščali slovenske učitelje o pomembnosti ohranjanja slovenskega jezika v šolah in opozarjali na germanizacijo narodnostno mešanih ozemljih: »V naši dobi širi se omika v vse narodne kroge. Šolstvo izrekoma pa je tisti vir, iz katerega zajemajo ljudstva občno izobraženje ter versko in narodno prepričanje, ako je osnovano na jedino pravem temelji materinega jezika. Kdor ljudstvu zabranjuje njegov jezik v šole ter mu usiljuje tujo besedo, duši v njem s kruto roko najblažje čute do naroda in domovine. In žali Bog! ustanovilo se je mej nami nemško društvo, katero pod krinko, da hoče otrokom svojega naroda preskrbeti pouk v materinem jeziku, ustanavlja šole po naših slovenskih krajih ter vabi vanje slovenske otroke, da jim cepi s tujim jezikom že v mlada srca mržnjo do lastnega naroda.« Slovenska zasebna, narodnoobrambna, šolska organizacija s sedežem v Ljubljani je podružnice ustanovljala na področju Štajerske, Koroške, Primorske (Goriška, Trst, Istra) in Kranjske.²² Na področju Bele krajine sta leta 1886 nastali dve podružnici. Črnomaljska je imela na čelu učitelja Franca Šetino z 41 člani, medtem ko je metliško s 34 člani vodil Aleš Anton, dekan v Semiču. Med vidnejšimi člani društva je bil tudi Anton Navratil iz Metlike.²³ Prva belokranjska ženska podružnica je bila ustanovljena 21. marca 1892 v Črnomlju in je štela 42 članic,²⁴ leta 1902 je članstvo zraslo na 53.²⁵ S pomočjo prostovoljnih prispevkov je družba gradila slovenske šole, podpirala javne slovenske šole na narodnostno ogroženih ozemljih in tako poskrbela, da je slovenski jezik še naprej ostal učni jezik. V Beli krajini je ustanovljala šole v vaseh, ki so bile del narodnostno mešanega ozemlja: Čeplje, Naklo, Talčji Vrh in Rožni Dol.

²⁰ Podlogar: *Kronika mesta Črnomelj in njega župe*, 1906, str. 14.

²¹ Ustanovni odbor družbe sv. Cirila in Metoda. V: *Učiteljski tovariš*, 1. 10. 1885, št. 19, str. 289.

²² Pravila družbe sv. Cirila in Metoda. V: *Kmetijske in rokodelske novice*, 13. 5. 1885, št. 34, str. 271–272.

²³ *Vestnik Šolske družbe sv. Cirila in Metoda 1 (1887)*, št. 1, str. 54.

²⁴ *Vestnik Šolske družbe sv. Cirila in Metoda 10 (1898)*, št. 10/11, str. 108.

²⁵ *Koledar Šolske družbe sv. Cirila in Metoda (1904)*, št. 1, str. 97.

Šolski okoliši na meji nemškega jezikovnega otoka:

1. Šole v Poljanski dolini ob Kolpi²⁶

»Redko kateri kraj v Sloveniji se ponaša s tolikim bogastvom na lepih običajih, šegah in navadah kakor Bela krajina. Življenje prebivalcev je dokaj preprosto, nič izumetničeno, pristno slovensko,«²⁷ je zapisal šolski upravitelj leta 1939 v prilogi šolskega lista šole v Zagozdacu. Gre za enega od dveh šolskih listov šol v Poljanski dolini ob Kolpi, ki ni objavljen v zbirki šolskih listov Slovenskega šolskega muzeja na spletnem portalu SIStory. Drugi neobjavljeni šolski list hrani zgodovinske zapise Državne mešane osnovne šole Čeplje.

Zaradi bližine meje nemškega jezikovnega otoka je bila raba učnega jezika na tem območju prepletana in prepuščena danim okoliščinam. Predvsem je do tega prihajalo na prelomu stoletja, ko si je raba slovenskega učnega jezika morala trdne temelje šele zgraditi, saj so otroci iz vasi Čeplje, Vimolj in Kralji do leta 1903 hodili v šolo v Nemško Loko, ki je bila del nemškega jezikovnega otoka. Šola je imela slovenski oddelek brez slovenskega učitelja, zato je pouk potekal v nemškem jeziku. Leta 1903 so v Čepljah začeli s poukom v slovenskem jeziku v zasebni hiši. Gradnja šole se je začela šele leta 1905 na pobudo Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani, ki je želela zaječiti vpliv germanizacije. Šolo so zaradi pomanjkanja učne moči 26. oktobra 1928 zaprli. Otroci iz Vimolja, Čepelj in Kraljev so bili prešolani v državno osnovno enorazredno slovensko šolo v Zagozdac, medtem ko so bili iz Brezovice in Zadrca prešolani v državno osnovno šolo v Nemško Loko z nemškim učnim jezikom. Z odlokom so leta 1929 spet pridobili učno moč in šolo v Čepljah so obiskovali tudi učenci iz vasi Zadrc in Brezovica. Pouk je zatem potekal v slovenskem jeziku.²⁸

2. Šolski okoliš Rožni Dol

V šolski okraj Črnomelj in občino Semič je sodil Rožni Dol, kamor so se večinoma naselili Kočvarji, a so govorili slovenski jezik in se čutili Slovence. To je veljalo tudi za vasi: Gornje Laze, Pribišje, Brezje, Hrib, Potoki in Prelogi. Do leta

ШКОЛСКИ ЛИСТ

Школски срез *Črnomelj* Област *Poljska*
Град, село-засек *Čeplje* Полит. срез (илюстрада) *Črnomelj*
Општина *Čeplje Stari trg*

Назив школе *Državna mešana osnovna šola Čeplje*

Школа је мушка, женска, мешовита (подвука). Школа је државна, приватна, са правом јавности или без права јавности, конфесионална. Има ли уџу ту народну основну школу, вазва стручна школа и које врсте *нема*

Удаљеност школе.

ОД НАЈБЛИЖЕ	НАЗИВ МЕСТА	Километара	КАКАВ ЈЕ ПУТ
Железничке станице	<i>Čepelje</i>	<i>20</i>	<i>Poljska sela s vose</i>
Паробродске			
Аутобуске			
Поштанске (назив)	<i>Nemška loka</i>	<i>2</i>	<i>Poljska sela s vose</i>
Обласне среднине	<i>Poljska</i>	<i>98</i>	
Средње	<i>Črnomelj</i>	<i>24</i>	
Општинске	<i>Čepelje Stari trg</i>	<i>9</i>	

Места у којима су најближе школе.

НАЗИВ МЕСТА	Страна света	Расстојење у км	КАКАВ ЈЕ ПУТ
<i>Državna mešana osnovna šola Zagozdac</i>	<i>jug</i>	<i>5</i>	<i>Poljska sela s vose</i>
<i>Državna mešana osnovna šola Nemška loka</i>	<i>sever</i>	<i>2</i>	

Села и асесони из којих долазе деца у ову школу.

Назив села, засека или вазва, броја и, д. и. на којој долазе деца у школу	Број деце				Укупно деце	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу	Укупно деце у школу
	Мушкарци	Жене	Укупно	Укупно														
<i>Čepelje</i>	<i>21</i>	<i>28</i>	<i>49</i>	<i>66</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>	<i>115</i>
<i>Brezovica</i>	<i>11</i>	<i>29</i>	<i>40</i>	<i>69</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>	<i>119</i>
<i>Ladrc</i>	<i>9</i>	<i>22</i>	<i>31</i>	<i>64</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>	<i>105</i>
<i>Nemška loka</i>	<i>15</i>	<i>19</i>	<i>34</i>	<i>63</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>
<i>Kralji</i>	<i>9</i>	<i>12</i>	<i>21</i>	<i>43</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>	<i>74</i>

Статистички Одсек Министарства Просвете
Образац број 3.138

Šolski list s prilogami predstavlja podobo šolskega okoliša Čeplje med letoma 1928 in 1939, ki je v času nastanka vira sodil pod srez Črnomelj. Gre za polo Statističnega odseka ministrstva prosvete v srbohrvaščini, v cirilici in latinici. Obrazec v srbohrvaščini je izpolnjen v slovenščini, dodane so priloge (načrti, skice, zemljevidi, zgodovina šole, šege in navade kraja).

(Vir: SI_ZAL_ČRN/0001/001/00023, t. e. 4, p. e. 23)

²⁶ Prva izmed številnih osnovnih šol v Poljanski dolini (Nemška loka, Radenci, Laze, Zagozdac, Čeplje, Predgrad) je bila Osnovna šola Stari trg ob Kolpi, ustanovljena leta 1820. Danes je še edina delujoča.

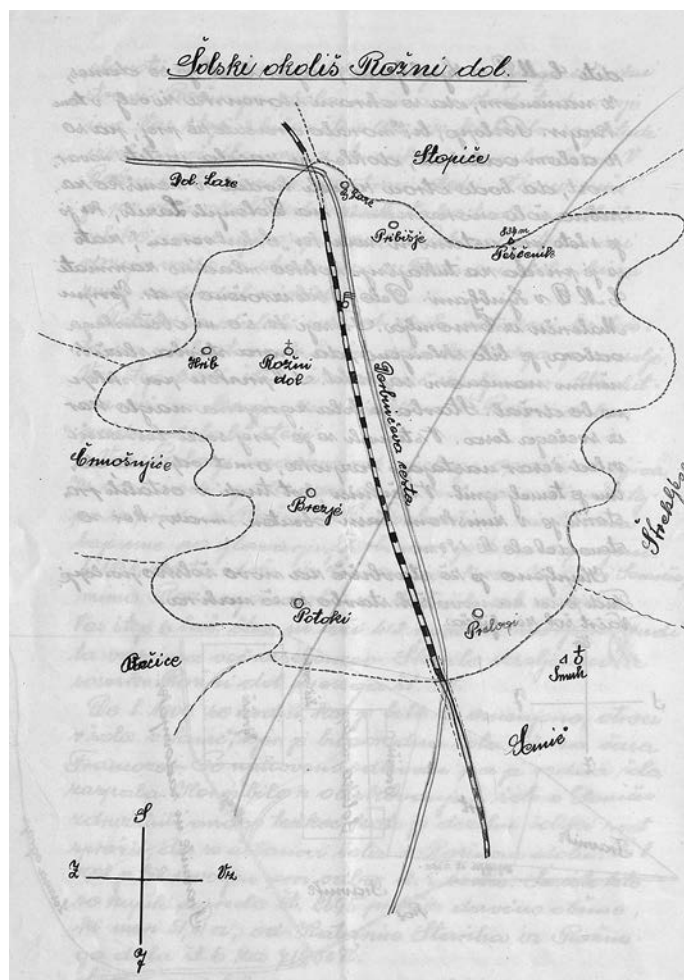
²⁷ SI_ZAL_ČRN/0001/001/00035, t. e. 4, p. e. 35, Šolski list s prilogami: Državna mešana osnovna šola Zagozdac.

²⁸ Prav tam.

1909 so učenci obiskovali šolo v Semiču, nato v Rožnem Dolu. Poslopje je zgradila Družba sv. Cirila in Metoda iz Ljubljane z namenom ohraniti slovenski jezik, saj je bil vpliv germanizacije v Dolenjih Lazah, kjer je od leta 1908 stala šola nemškega Schulvereina, prevelik.²⁹ Nemško šolsko društvo je tam leta 1908 ustanovilo svojo šolo, ki je sprva imela sedež v hiši št. 4, nato je leta 1911 pouk potekal v novo zgrajeni šoli. Delovala je vse do leta 1919. Poslopje je leta 1920 kupila občina Črmošnjice. Novi začetki na šoli so bili težki, saj so v kraju govorili večinoma nemško, zato so imeli nemški oddelek, vendar so poučevali tudi slovenščino in srbohrvaščino. Prepevali so slovenske pesmi. Otroci so gojili ljubezen do vseh narodov in jezikov v državi. Vladala je složnost med vsemi učenci. V šolskem letu 1926/1927 so nemški oddelek ukinili.³⁰

3. Šolski okoliš Talčji Vrh

Boj za prevlado učnega jezika je bil napet tudi v šolskem okolišju Talčji Vrh, ki je obsegal vasi: Dolenjska Paka, Lokve, Naklo, Otovec, Rodine, Rožič Vrh, Sela, Talčji Vrh, Tušev Dol, Zajčji Vrh. Do leta 1909 so morali otroci s Talčjega Vrha in iz sosednjih vasi hoditi v šolo v Črnomelj. Pot je bila težavna in je v zimskem času trajala tudi več kot eno uro, iz sosednjih Rodin, kjer je živelo veliko Kočevarjev, pa še dlje. Nemški Schulverein je zanje organiziral pouk v zasebni hiši v Rodinah, kjer je od leta 1909 potekal pouk v nemškem jeziku. Za slovenske učence je istega leta šolanje potekalo v najetih prostorih hiše v Naklem, za kar si je najbolj prizadeval predsednik podružnice Družbe sv. Cirila in Metoda v Črnomlju in zdravnik dr. Josip Malerič. S pomočjo Družbe sv. Cirila in Metoda je šola zaživela. Prave šolske prostore so slovenski otroci omenjenih vasi dobili šele januarja 1914, ko so zgradili novo šolo na Talčjem Vrhu. Leta 1919, ko so ukinili nemški Schulverein v Rodinah,³¹ je prišlo v novo zgradbo dodatnih 27 otrok. Skupaj se jih je šolalo kar 143. Nemščine niso več poučevali, niti kot predmet ne.³²

Obseg vasi šolskega okoliša Rožni Dol: Gornje Laze, Pribiše, Brezje, Hrib, Potoki in Prelogi
(Vir: SI_ZAL_ČRN/0001/001/0002, t. e. 4, p. e. 23)

Šola na Talčjem Vrhu, slikana 1939
(Vir: SI_ZAL_ČRN/0001/001/00032, t. e. 4, p. e. 32)

²⁹ SI_ZAL_ČRN/0001/001/00023, t. e. 4, p. e. 23, Šolski list s prilogami: Državna mešana osnovna šola Rožni Dol.

³⁰ SI_ZAL_NME/0003/004/002/004, t. e. 51, Šolski listi osnovnih šol šolskega okraja Novo mesto.

³¹ Šolsko poslopje je kupil domačin Rožič in jo preuredil v gostilno. Šulferajnske šole v slovenskih rokah. V: *Učiteljski tovariš*, 11. 11. 1920, št. 43.

³² SI_ZAL_ČRN/0001/001/00032, t. e. 4, p. e. 32, Šolski list s prilogami: Državna mešana narodna šola Talčji Vrh.

4. Šolski okoliš Vrčice³³

Prebivalci vasi Vrčice so svoje otroke vozili v šolo Semič do leta 1910, ko je nemški Schulverein v kmečki hiši posestnice Brunskole iz Vrčic št. 1 uredil razred. Leta 1912 so zgradili novo dvorazredno zasebno šolo Rossegger Schule. Pouk je potekal v nemškem jeziku. Obiskovali so jo učenci iz slovenskih vasi Rečice/Vrčice, Sela, Vrh in kočevarskih/nemških vasi: Blatnik, Brezje, Gaber, Vimol in Stari Tabor. Pred tem so Kočevarji hodili v črmošnjiško šolo. Nemška šola je imela vrsto nemških učiteljev, vse do 15. decembra 1919, ko je šola postala slovenska podružnična šole v Semiču. Leta 1920 je šola postala enorazredna državna mešana osnovna šola s slovenskim jezikom, ki jo je obiskovalo 26 Slovencev in 40 Kočevarjev. Slednji so zahtevali pouk v nemškem jeziku. V šolskem letu 1922/1923 so odprli vzporednico za Kočevarje, vendar naj bi se pouk zaradi premajhnega števila Kočevarjev izvajal le v slovenskem jeziku. Podatki za leto 1929 za celoten šolski okoliš Vrčice sicer kažejo, da je bilo nemško govorečih učencev v kočevarskih vaseh (Blatnik, Brezje, Gaber, Vimol in Stari Tabor) še vedno dvakrat večje od slovensko govorečih. Nemški manjšinski oddelki so delovali vse do šolskega leta 1942.³⁴

5. Šolski okoliš Mavrlen

Prvi začetki šole segajo v leto 1880, ko je na Mavrlenu delovala zasebna šola, leta 1882 je šolo pod okrilje vzel nemški Schulverein. To je bila prva šola, ki jo je ustanovilo Nemško šolsko društvo na področju Bele krajine, ki je mejilo na nemški jezikovni otok. Preskrbljena je bila z učili in vso potrebno opremo in to veliko bolje kot katera koli druga državna šola. Istega leta je bila v Dobljčah ustanovljena nova enorazredna šola v slovenskem jeziku, ki so ji nasprotovali prebivalci Mavrlena, saj so imeli svojo zasebno nemško šolo. Na posebno prošnjo krajevnega šolskega sveta je deželni šolski svet dovolil, da so učence višje skupine poučevali tudi nemški jezik kot neobvezni predmet. Učence ubožnih staršev je podpirala Družba sv. Cirila in Metoda. Leta 1912 je zasebno nemško šolo obiskovalo 65 otrok z Mavrlena, iz Bistrice, Dobljčke Gore in s Stražnega Vrha. Leta 1919 je okrajni šolski svet v Črnomlju razpustil tedanjo nemško šolo na Mavrlenu in

Šola na Mavrlenu

(Vir: *Das Schulwesen in Gottschee*: https://www.gottscheerland.at/A2_Das%20Schulwesen.pdf (dostop: 15. 10. 2023))

³³ Uradna sprememba v Rečice je bila uvedena leta 1935. Danes se kraj spet imenuje Vrčice.

³⁴ SI_ZAL_ČRN/0001/001/00024, t. e. 4, p. e. 24, Šolski list s prilogami: Državna mešana osnovna šola Rečice oz. Vrčice.

otroci so se do leta 1920 šolali v Dobličah, nato spet na Mavrlenu, kjer so odprli javno slovensko šolo. Od nekoč bogato založene šolske knjižnice in učil so ostale le drobtinice, o »kakem arhivu ni bilo niti govora«. ³⁵ Prva učiteljica v slovenski šoli med leti 1920 in 1923 je bila Katka Zupančič Vrtačič, ki je bila učenka v isti šolski stavbi, le takratne nemške zasebne šole. Maja 1922 so na šolskem igrišču simbolično posekali hrast, ki je spominjal na schulvereinski čas. Leta 1928 je prosvetni oddelek v Ljubljani na prošnjo kočevarskih prebivalcev dovolil 2 uri tedensko nemškega pouka za nižjo skupino. Prvo prošnjo leta 1921 so namreč zavrnil. Šolski okoliš leta 1929 je obsegal vasi: Dobliče, Jerneja vas, Grič, Kralji, Jelševnik, Snežji Vrh, Doblička Gora in Kanižarica. ³⁶

6. Šolski okoliš Planina

Prvotna slovenska naselja, ki so bila naseljena že pred kolonizacijo Kočvarjev, so obsegala kraje: Črmošnjice, Srednja vas, Brezje, Blatnik, Brezovica in Planina. Mlajša naselja z zgolj slovenski krajevnim imenom, ki so nastala po prihodu nemških kolonistov, so bila: Lahinja, Konjski hrib, Kleč, Škrilj pri Planini, Gače. Šola je bila ustanovljena leta 1836 v zasebni hiši na Planini št. 2, kjer se je poučevalo izključno v nemškem jeziku. Novo šolsko poslopje so zgradili leta 1865. ³⁷ Šolo so obiskovali učenci nemške narodnosti iz vasi Planina, Kleč, Škrilj, Konjski hrib, Topličice, Lahinja, Sredgora in Ponikve. Po letu 1918 so uvedli dnevno po eno slovensko uro. Leta 1922 se je dokončno uveljavil slovenski učni jezik, čeprav je znotraj šolskega okoliša v tem času delež slovenskih učencev znašal le 9 %. Nemški manjšinski oddelki so delovali do postopnega ukinjanja med leti 1938 in 1942. ³⁸

Učni jezik v slovenskem osnovnem šolstvu po propadu Avstro-Ogrske

Preobrat v rabi nemškega jezika se je zgodil po prvi svetovni vojni. Slovensko šolstvo je doseglo temeljne spremembe na področju rabe slovenskega jezika, ki je postal edini učni jezik. Narodna vlada je že novembra 1918 odpravila nemščino kot obvezni učni jezik in na vseh šolah uvedla slovenski jezik. V nemške osnovne šole so uvedli slovenščino kot obvezni predmet, tudi število nemških učiteljev se je hitro zmanjšalo. Nemščina se je kot obvezen predmet odpravila iz vseh ljudskih in meščanskih šol. Dovoljena je bila le kot neobvezen predmet na štiri- in večrazrednih ljudskih ter meščanskih šolah. Slovenščina se je na manjšinskih šolah poučevala kot obvezen predmet. ³⁹ Šolski zakon leta 1929 je učitelje povezoval z nosilci kulture in še vedno predvideval manjšinske oddelke za narodne manjšine. »Učiteljstvo želi še nadalje krepiti nacionalno misel in izoblikovati neko določeno narodno dušo, ki se bo nanjo naslanjala država kakor tudi narod. Šolska obveznost naj se dvigne na osem let. To zahtevo utemeljujejo kulturne potrebe celokupnega našega naroda s tem, da bi s širšim prosvečevanjem naroda zamogla dati šola močno pobudo za uspešno kulturno tekmovanje in napredek.« ⁴⁰ 45. in 46. člen zakona o narodnih šolah sta urejala

³⁵ SI_ZAL_ČRN/0001/001/00014, t. e. 4, p. e. 14, Šolski list s prilogami: Državna mešana osnovna šola Mavrlen.

³⁶ SI_ZAL_ČRN/0001/001/00014, t. e. 4, p. e. 14, Šolski list s prilogami: Državna mešana osnovna šola Mavrlen.

³⁷ Iz bele Krajne. V: *Učiteljski tovariš* 5 (1865), št. 13, str. 208.

³⁸ SI_ZAL_ČRN/0001/001/00017, t. e. 4, p. e. 17. Šolski list s prilogami: Državna mešana osnovna šola Planina.

³⁹ *Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani*, 30. 1. 1919: <https://hdl.handle.net/11686/file205> (dostop: 15. 9. 2023)

⁴⁰ Zakon o narodnih šolah. V: *Učiteljski tovariš*, 25. 4. 1929, št. 37, str. 1.

šolsko vprašanje narodnih manjšin v smislu določb mirovnih pogodb (68. člen saintgermainске pogodbe, 59. člen trianonske pogodbe). Zakon je v 45. členu določil, da se v krajih, »kjer stanuje v znatni meri prebivalstvo drugega jezika«, odprejo posebni oddelki osnovne šole, v katerih ne sme biti manj kot 30 učencev, izjemoma tudi 25, o čemer je odločal prosvetni minister. Program in učni načrt sta v teh oddelkih ostala enaka kot v ostalih osnovnih šolah v državi, pouk je potekal v maternem jeziku učencev, medtem ko je državni jezik postal obvezen predmet. Naslednji 46. člen je določal, da morajo v krajih, kjer so šole z državnim in posebni oddelki ali šole z učnim jezikom druge narodnosti, državnega maternega jezika hoditi v osnovno šolo z državnim, medtem ko smejo otroci druge narodnosti ali jezika po volji staršev hoditi v oddelke z državnim učnim jezikom namesto v oddelke svojega maternega jezika. Določeno je bilo tudi, da učenci ene narodnosti ne smejo hoditi v šolo druge narodne manjšine in da morajo v krajih, kjer ni zadostnega števila šoloobveznih otrok narodnih manjšin, ti hoditi v šolo z državnim učnim jezikom.⁴¹

Oddelki z nemškim učnim jezikom na slovenskem ozemlju v času med obema vojnama so bili ob severni meji na Štajerskem in v Prekmurju, na kočevskem ozemlju in v manjšini segali tudi v črnomaljski in novomeški šolski okraj. Večino so postopoma ukini v drugi polovici tridesetih let, vendar so dejansko zadnje nemške oddelke v Rečicah (Vrčicah) in na Planini ukini šele leta 1942.⁴² V višjih manjšinskih razredih osnovne šole je bil pouk praviloma v slovenščini, medtem ko je bila nemščina obvezni učni predmet. V nekaterih šolah je bil pouk v nemščini v vseh razredih do vključno sedmega ter v slovenskem učnem jeziku v prvem in drugem razredu slovenščina in telovadba, od petega do sedmega slovenščina, zemljepis, zgodovina in telovadba. Osmi razred je imel slovenski učni jezik in nemščino kot učni predmet. Delež nemščine in slovenščine kot učnih jezikov v nemških manjšinskih oddelkih se je v posameznih razredih in predmetih v istih krajih občasno spreminjal, vendar je v povprečju mogoče ugotoviti naslednje stanje: prvi štiri razredi so imeli nemški učni jezik s slovenščino kot predmetom, medtem ko so imeli višji štiri slovenski učni jezik z nemščino kot predmetom, pri čemer se je pouk slovenščine začel v tretjem razredu, kot je bilo zakonsko določeno. Okrajni šolski nadzorniki so pozorno spremljali delovanje manjšinskih osnovnih šol in poleg drugih podatkov beležili tudi pripombe staršev učencev nemške narodnosti. Vzporedno s številom učencev je padalo tudi število učiteljev in profesorjev nemške narodnosti, ki so se v pretežni meri izselili v Avstrijo. Nemško manjšinsko šolstvo po razpadu Avstro-Ogrske je delovalo po merilu števila učencev in narodnosti. V prvih letih nove jugoslovanske države je bil padec števila oddelkov z nemškim učnim jezikom povezan tudi z odhodom pripadnikov te manjšine iz države. Ponekod so nemške manjšinske oddelke zahtevali celo na področjih, kjer pouka v nemškem jeziku ni bilo niti v času Avstro-Ogrske, kot na primer v Čepljah.⁴³

Sklep

V času Avstro-Ogrske, ko se je krepil občutek narodne pripadnosti, so osrednjo vlogo v merjenju moči pri rabi nemškega oziroma slovenskega jezika na slovenskem ozemlju odigrala narodnoobrambna društva, osnovno šolstvo in tiskani mediji. Nemški Schulverein je svoje zasebne nemške šole ustanavljal tudi na območju Bele krajine, v krajih, ki so mejili na nemški jezikovni otok.

⁴¹ Zakon o narodnih šolah: https://www.sistory.si/cdn/publikacije/16001-17000/16519/zakon_o_narodnih_solah.pdf (dostop: 11. 10. 2023).

⁴² Šolska lista Planina in Rečice/Vrčice.

⁴³ Vovko: Nemško manjšinsko šolstvo na Slovenskem v obdobju stare Jugoslavije, str. 320.

Levji delež pri boju za prevlado slovenskega učnega jezika na tem območju je opravila Družba sv. Cirila in Metoda s svojimi belokranjskimi podružnicami in tiskanimi mediji. Takoj po prvi svetovni so šolski zakoni omejili rabo nemškega jezika tudi na področjih z nemškimi manjšinami. Na področju šolskega okoliša Talčji Vrh so nemške šole ukinili takoj leta 1919, manjšinske nemške oddelke so med obema vojnama ukinili tudi v šolskem okolišu Rožni Dol in na Mavrlenu. Na Planini in v Vrčicah je bil delež nemško govorečega prebivalstva največji, zato so nemške oddelke tam ukinili šele leta 1942.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto:

- SI_ZAL_ČRN/0001, Okrajno glavarstvo Črnomelj.
- SI_ZAL_NME/0003, Okrajno glavarstvo Novo mesto.

LITERATURA

Drobesh, Werner: Deutscher Schulverein. V: *Zgodovinski časopis* 46 (1992), št. 2, str. 18.

Kramarič, Janez: *Črnomaljci v slovenskem narodnem prebujanju: od druge polovice 18. stoletja do osamosvojitve Slovenije*. Črnomelj: Občina, 2005.

Kundegraber, Maria: Die deutsche Sprachinsel Gottschee im 19. Jahrhundert. V: *Etnolog. Nova vrsta* 1=52 (1991), št. 1, str. 108.

Okoliš, Stane: *Zgodovina šolstva na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2009.

Podlogar, Leopold: *Kronika mesta Črnomelj in njega župe*. Ljubljana: [samozal.], 1906.

Rus, Jože: *Nemški Schulverein in Slovenci na Kočevskem*. Ljubljana: Nar. tisk., 1929.

Šuštar, Branko: Šolski listi – statistični vir o šolah na področju Dravske banovine v Slovenskem šolskem muzeju. V: *Arhivi* 13 (1990), št. 1–2, str. 107–108.

Vovko, Andrej: Nemško manjšinsko šolstvo na Slovenskem v obdobju stare Jugoslavije. V: *Zgodovinski časopis* 40 (1986), št. 3, str. 320.

ČASOPISNI VIRI

Deželni zakonik in vladni list za kranjsko kronovino, 1870.

Kmetijske in rokodelske novice, 1884, 1885.

Koledar Šolske družbe sv. Cirila in Metoda, 1904.

Slovenski gospodar, 1882.

Učiteljski tovariš, 1865, 1869, 1885, 1913, 1920, 1929.

Vestnik Šolske družbe sv. Cirila in Metoda, 1887, 1898.

INTERNETNI VIRI

Krajevni leksikon dravske banovine: https://www.sistory.si/cdn/publikacije/1-1000/762/1937_Krajevni_leksikon_dravske_banovine.pdf (dostop: 15. 9. 2023).

Priročniki s področja šolstva: <https://www.sistory.si/11686/menu100?start=0> (dostop: 15. 9. 2023).

Šola na Mavrlenu. Vir: Das Schulwesen in Gottschee: https://www.gottscheerland.at/A2_Das%20Schulwesen.pdf (dostop: 15. 10. 2023).

Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani, 30. januar 1919: <https://hdl.handle.net/11686/file205> (dostop: 15. 9. 2023).

Zakon o narodnih šolah: https://www.sistory.si/cdn/publikacije/16001-17000/16519/zakon_o_narodnih_solah.pdf (dostop: 11. 10. 2023).

SUMMARY

ACTIVITY OF THE GERMAN SCHOOL ASSOCIATION IN THE ČRNOMELJ SCHOOL DISTRICT "SCHULVEREIN IS A WOLF IN SHEEP'S CLOTHING."

The issue of education on the periphery of the German linguistic island is revealed by an analysis of school censuses from the fonds of the Črnomelj district board. The German School Association (Deutscher Schulverein) rapidly expanded its influence following its founding in 1880 and reached the Bela krajina region. In Mavrlen, it founded the first private German school in 1882. Between 1903 and 1911, it expanded more rapidly to Rodine and Vrčice. These were the villages in the district of Črnomelj, where Kočeverji - German-speaking inhabitants also lived. At the turn of the century, the Slovene St. Cyril and Methodius Society aimed to reduce the danger of breakthrough of the German School Association, by building Slovene schools in ethnically endangered territories. Between 1903 and 1909, it founded schools in the villages of Čeplje, Naklo and Rožni Dol, which belonged to the Črnomelj school district. Following the collapse of Austria-Hungary, the school acts (1919, 1929) marked an essential turning point in the reduction of the German language of instruction. In many areas where the majority language was German, only German sections of primary schools were maintained; even they were eliminated in the 1930s. The German minority sections of the Črnomelj school district were located for the longest period of time, that is, until 1942, in Planina and Vrčice, the areas with the highest concentration of German-speaking residents.